

Sygn. akt VI U 2319/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 czerwca 2020 r.

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący Sędzia Janusz Madej

Protokolant – st. sekr. sądowy Dorota Hańc

po rozpoznaniu w dniu 9 czerwca 2020 r. w Bydgoszczy na rozprawie

odwołania: M. B.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B.

z dnia 17 maja 2019 r., znak: (...)

w sprawie: M. B.

przeciwko: Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.

o ponowne ustalenie wysokości emerytury

oddala odwołanie.

Na oryginale właściwy podpis.

VI U 2319/19

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 17 maja (...). Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. – w związku ze skargą ubezpieczonej M. B. z dnia 16 maja 2019 r. o wznowienie postępowania – na podstawie art. 151 § 1 pkt 1 w związku z art. 145a Kodeksu postępowania administracyjnego – odmówił uchylenia decyzji z dnia 30 listopada 2015 r. znak (...).

W uzasadnieniu tej decyzji organ rentowy wskazał, iż wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. – na który powoływała się ubezpieczona w swojej skardze – nie dotyczy kobiet urodzonych w 1955 r., a ponadto przed przyznaniem emerytury z tytułu ukończenia powszechnego wieku emerytalnego ubezpieczona pobierała emeryturę wcześniejszą przyznaną jej na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Nie była to zatem emerytura wcześniejsza, o której mowa w powyższym wyroku Trybunału Konstytucyjnego a zatem brak było podstaw do uchylenia decyzji z dnia 30 listopada 2015 r.

Odwołanie od powyższej decyzji wniosła ubezpieczona M. B., domagając się przeliczenia swojej emerytury nabytej po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego na zasadach, które obowiązywały do roku 2012 czyli bez potrącania z kapitału początkowego kwot pobranych emerytur wcześniejszych. W uzasadnieniu swego żądania ubezpieczona wskazywała, że na wcześniejszą emeryturę przeszła w 2010 r., czyli przed 1 stycznia 2013 r., kiedy to zmieniono przepisy dotyczące obliczania emerytur nabywanych w powszechnym wieku emerytalnym. Ubezpieczona podnosiła w związku z tym, iż powinny ją chronić konstytucyjne zasady ochrony praw nabytych i zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Nie miała ona bowiem realnej możliwości zdecydowania czy woli skorzystać z

wcześniejszej emerytury, za cenę niższej emerytury zwykłej, czy też opóźnić przejście na emeryturę, aby zachować wyższą emeryturę po ukończeniu powszechnego wieku emerytalnego. Została zatem postawiona przed faktem dokonanym.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wnosił o oddalenie odwołania, powołując argumentację przedstawioną uprzednio w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy ustalił i rozważył, co następuje:

Ubezpieczona M. B. (urodz. (...)) z dniem 1 czerwca 2010 r. (t.j. od następnego dnia po ustaniu zatrudnienia) nabyła prawo do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach (praca na kolei), na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 53 – dalej „ustawa emerytalna”).

(dowód: decyzja (...) Oddziału w B. z dnia 22 czerwca 2010 r. – k. 35 akt emerytalnych)

Następnie nabyła ona – po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego – emeryturę od dnia 1 listopada 2015 r., przy czym przy obliczeniu wysokości tego świadczenia organ rentowy, od sumy kwoty składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonej z uwzględnieniem waloryzacji oraz kwoty zwaloryzowanego kapitału początkowego, odjął – zgodnie z art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej – sumę kwot pobranych przez ubezpieczoną emerytur (wcześniejszych).

(dowód : decyzja o przyznaniu emerytury z dnia 30 listopada 2015 r. – k. 146 akt emerytalnych ubezpieczonej)

Pismem z dnia 14 maja 2019 r. (złożonym w ZUS Oddziale w B. w dniu 15 maja 2015 r.) ubezpieczona - powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. – wniosła o przeliczenie jej emerytury bez potrącenia sumy pobranych wcześniej emerytur, wskazując na podobieństwo swojej sytuacji do sytuacji kobiet z rocznika 1953, których dotyczył powyższy wyrok Trybunału Konstytucyjnego. Ubezpieczona argumentowała, iż przechodząc na wcześniejszą emeryturę nie mogła przewidzieć zmiany przepisów, a zatem znalazła się w takiej samej sytuacji jak one i dlatego chce być tak samo potraktowana.

(pismo ubezpieczonej – k 151 a.em.)

(...) Oddział w B. zakwalifikował powyższe pismo ubezpieczonej jako skargę o wznowienie postępowania administracyjnego zakończoną prawomocną decyzją z dnia 30 listopada 2015 r i zaskarżoną odwołaniem decyzją odmówił jej uchylenia ze wskazanych wyżej motywów.

Wyrokiem z dnia 6 marca 2019 r. (sygn. akt P 20/16) Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż art. 25 ustęp 1b ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1270 oraz z 2019 r., poz. 39), w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r., w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w 1953 r. kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Spór w niniejszej sprawie dotyczy tego czy powyższy wyrok znajduje zastosowanie także do ubezpieczonej, która urodziła się w (...) r. i czy jej świadczenie emerytalne powinno zostać ponownie obliczone - czy to przy zastosowaniu instytucji wznowienia postępowania administracyjnego zakończoną prawomocną decyzją z dnia 30 listopada 2015 r. przyznającą jej emeryturę (art.145a K.p.a), czy też poprzez ponowne ustalenie wysokości świadczenia w oparciu o przepisy ustawy emerytalnej (art. 114).

Rozważania w tej kwestii rozpocząć należy od odwołania się do treści samego wyroku Trybunału Konstytucyjnego, na który powoływała się ubezpieczona we wniosku wszczynającym postępowanie oraz w odwołaniu. Z sentencji tego wyroku wynika wyraźnie, iż dotyczy on wyłącznie kobiet urodzonych w roku 1953, które przed 1 stycznia 1953 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej. Przepis ten w ust. 1 stanowi, iż prawo do emerytury

na warunkach określonych w art. 29, 32, 33, i 39 przysługuje również ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. a przed dniem 1 stycznia 1969 r., jeżeli spełnią łącznie następujące warunki:

- 1) nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych w otwartym Funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa;
- 2) warunki do uzyskania emerytury określone w tych przepisach spełnią do dnia 31 grudnia 2008 r.

Jednym z warunków nabycia prawa do emerytury według przepisów wskazanych w treści § 1 art. 46 było osiągnięcie przez ubezpieczonych obniżonego w stosunku do powszechnego wieku emerytalnego (w przypadku kobiet obniżony wiek wynosił 55 lat) do dnia 31 grudnia 2008 r. Ostatnim rocznikiem kobiet, które mogły spełnić ten warunek był właśnie rocznik 1953, który powszechny wiek emerytalny osiągał w 2013 r. Trybunał Konstytucyjny porównywał sytuację prawną tego rocznika kobiet do roczników wcześniejszych z lat 1949 -1952, które przed rocznikiem 1953 r. także przechodziły na emeryturę na podstawie tego samego przepisu - art. 46 ustawy emerytalnej. Tymczasem ubezpieczona przechodziła na wcześniejszą emeryturę w roku 2010 na podstawie innego przepisu – art. 184 tej ustawy. Z tego zasadniczego powodu świadczenie emerytalne powódki nie mogło zostać ponownie ustalone w trybie skargi o wznowienie postępowania administracyjnego na podstawie art. 145a K.p.a. czy ponownego ustalenia wysokości emerytury w oparciu o art. 114 ustawy emerytalnej z powołaniem się na powyższy wyrok Trybunału Konstytucyjnego.

W uzasadnieniu tego wyroku Trybunał wskazał, iż posłużenie się przez ustawodawcę takim rozwiązaniem, które przewidziane zostało w art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, nie stanowiło unormowania odbiegającego od podstawowych założeń nowego systemu emerytalnego. W istocie skoro system ten uzależnia wysokość emerytury od długości trwania okresu aktywności zawodowej oraz wysokości składek odprowadzanych na ubezpieczenie emerytalne, to posłużenie się rozwiązaniem, które - w ramach gromadzonego przez daną osobę kapitału - uwzględnia pobrane świadczenia emerytalne przysługujące na podstawie szczególnych rozwiązań, nawiązuje wyraźnie do kapitałowego charakteru nowego systemu emerytalnego. Zakłada bowiem, że przyznanie powszechnego świadczenia emerytalnego, finansowanego ze składek płaconych przez ubezpieczonego, nie może jednocześnie abstrahować od wcześniejszego pobierania świadczeń przez tę samą osobę. Trybunał nie wypowiedział się na temat celowości zastosowania mechanizmu potrącenia. Stwierdził jedynie, że jego wprowadzenie odpowiadało w swym zasadniczym wymiarze podstawowym elementom obowiązującego wówczas systemu emerytalnego. Ustawa nowelizująca została ogłoszona w Dzienniku Ustaw z 6 czerwca 2012 r., natomiast zgodnie z jej art. 22, weszła w życie 1 stycznia 2013 r. Wprowadzony tą ustawą art. 25 ust. 1b ustawy o FUS i przewidziany w tym przepisie mechanizm ustalania podstawy emerytury powszechnej z pomniejszeniem o kwoty pobranych uprzednio emerytur dotyczył, oprócz wcześniejszej emerytury, także innych szczególnych typów emerytur przewidzianych w ustawie emerytalnej.

Z kolei w uchwale z dnia 28 listopada 2019 r. III UZP 5/19 (Lex nr 2744419) Sąd Najwyższy wskazał, iż „ do treści nabytego in abstracto prawa do emerytury włączyć należy zasady obliczania jego wysokości. Stanowisko to nie przesądza jednak o tym, że w każdym przypadku nie jest możliwa zmiana przepisów na niekorzyść jego adresatów. Należy bowiem zauważyć, że Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wskazywał, że zgodnie z jego orzecznictwem, nie jest wykluczona ingerencja ustawodawcy nawet w nabyte prawa podmiotowe ("ukształtowane prawa podmiotowe"), jeżeli istnieją bardzo istotne konstytucyjne racje, które ją usprawiedliwiają. Racje takie wskazał Trybunał np. w wyroku pełnego składu z dnia 19 grudnia 2012 r., K 9/12 (OTK-A 2012 Nr 11, poz. 136), podkreślając, że ocena słuszności zarzutu naruszenia zasady ochrony praw nabytych wymaga rozważenia, czy wprowadzone ograniczenia są uzasadnione ze względu na inne normy, zasady lub wartości konstytucyjne; czy nie istnieje możliwość realizacji danej normy, zasady lub wartości konstytucyjnej bez naruszenia praw nabytych; czy wartościom konstytucyjnym, dla których realizacji prawodawca ogranicza prawa nabyte, można w danej, konkretnej sytuacji przyznać pierwszeństwo przed wartościami znajdującymi u podstaw zasady ochrony praw nabytych, a także czy prawodawca podjął niezbędne działania mające na celu zapewnienie jednostce warunków do przystosowania się do nowej regulacji. Ochrony praw nabytych nie można rozumieć w sposób bezwzględny, odnosząc ją do wszelkich uprawnień uzyskanych przez kogokolwiek i kiedykolwiek - "stworzyłyby to niebezpieczeństwo niemożliwości realizacji przez państwo swoich zadań, gdy realizacja ta spotkałaby mur w postaci «praw nabytych»" (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6

kwietnia 2004 r., SK 56/03, OTK-A 2004 Nr 4, poz. 29). W konkluzji, prawa nabyte nie mają charakteru absolutnego i mogą być wzruszone ze względu na słuszność wynikającą z innych zasad konstytucyjnych i szczególnych okoliczności. W tym wypadku argumentacji takiej dostarcza sam art. 2 Konstytucji, określający Rzeczpospolitą jako państwo prawne, które urzeczywistnia zasady sprawiedliwości społecznej. Stosowanie art. 2 Konstytucji tylko w aspekcie zasady ochrony praw nabytych, bez jednoczesnego uwzględnienia słuszności wynikającej z zasady sprawiedliwości społecznej, byłoby wybiórcze i tym samym niedopuszczalne. Nakaz realizacji zasad sprawiedliwości społecznej wiąże się z pojmowaniem państwa jako dobra wspólnego (art. 1 Konstytucji) oraz z obowiązkiem solidarności jednostki z innymi (preambuła) (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2005 r., P 13/04, OTK-A 2005 Nr 9, poz. 102). Z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej można wyprowadzić obowiązek ustawodawcy, w obszarze polityki społecznej, dawania pierwszeństwa dobru ogółu przed dobrem indywidualnym czy partykularnym (por. przywołany wyżej wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 grudnia 2012 r., K 9/12, pkt 6.1.23). Sprzeczne z zasadą sprawiedliwości jest zarówno nieuzasadnione merytorycznie faworyzowanie, jak i dyskryminowanie określonych grup podmiotów (orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 listopada 1997 r., K 22/97, OTK 1997 nr 3-4, s. 41). Zasada sprawiedliwości społecznej na gruncie ubezpieczeń społecznych uzasadnia takie zróżnicowanie prawa do emerytur i rent, które wynika z wkładu pracy mierzonego wysokością wynagrodzenia i związanej z tą wysokością składki na ubezpieczenia społeczne oraz długością okresu zatrudnienia, z korektą na rzecz uwzględnienia redystrybucyjnej funkcji ubezpieczeń społecznych (zob. przywołany wyżej wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2005 r., P 13/04).

W motywach wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2017 r., 381/16 (LEX nr 2376896) trafnie zauważono, że skorzystanie z przywileju przejścia i pobrania wcześniejszych emerytur na podstawie przepisów szczególnych dotyczących emerytur dla niektórych ubezpieczonych, uzasadnia i proporcjonalnie usprawiedliwia pomniejszenie podstawy wymiaru emerytury ustalonej na podstawie art. 24 ust. 1 i następnych ustawy emerytalnej o sumy poprzednio pobranych wcześniejszych emerytur, przy zastosowaniu mechanizmu ustalania wysokości świadczeń emerytalnych w zależności od proporcjonalnego prognozowanego "średniego trwania życia" osoby uprawnionej, ponieważ osobom uprawnionym do takich samych rodzajowo świadczeń powinna przysługiwać emerytura ustalana według takich samych (równych) zasad obliczania jej wysokości bez względu na datę złożenia wniosku emerytalnego. Każdy mechanizm ustalania wysokości świadczeń emerytalnych ma określone uwarunkowania majątkowe, które gwarantują prawem określoną wysokość ustalanych emerytur w prognozowanych długoterminowych okresach ich pobierania przede wszystkim ze względu na zgromadzony kapitał składkowy, który pomniejszają wcześniej wypłacone kwoty pobranych długoterminowych świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Taki stan rzeczy usprawiedliwia ustawowe modyfikowanie wysokości emerytur ze względu na wcześniejsze pobranie i spożytkowanie tych samych rodzajowo, choć wcześniejszych świadczeń emerytalnych, które uszczupliły zgromadzony indywidualny kapitał emerytalny oraz Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, z którego emerytury są wypłacane.

Także w doktrynie podkreśla się, że brak odliczenia pobranych emerytur uprzywilejowywałby tę kategorię ubezpieczonych, nadużywając solidarności w relacjach między członkami wspólnoty ryzyka, w nieuzasadniony sposób uszczuplając przychody Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz stanowi nadużycie solidarności w relacjach między członkami wspólnoty ryzyka, gdyż nałożono by na nią obowiązek sfinansowania wypłaty tej części emerytury w wieku powszechnym, która nie znajduje pokrycia we wcześniej wniesionym (zaewidencjonowanym), lecz wydanym (tj. pomniejszonym o kwoty pobranych emerytur) wkładzie ubezpieczonego stanowiącym zasadniczy element podstawy obliczenia emerytury (zob. głosę K. Antonowa do przywołanej wyżej uchwały Sądu Najwyższego III UZP 6/17, OSP 2019 Nr 1, poz. 5).

Należy zauważyć, że przyrost świadczeń w systemie emerytalnym jest związany albo ze zwiększeniem udziału w systemie przez wpłacanie nowych składek, co przekłada się również na przyrost stażu ubezpieczeniowego w systemie zdefiniowanego świadczenia, albo ze względu na wstrzemięźliwość w realizacji świadczenia. W nowym systemie zewidencjonowane na koncie emerytalnym aktywa podlegają waloryzacji rocznej oraz kwartalnej, zaś dzielnik "ułamek emerytalnego" zmniejsza się wraz ze zmniejszaniem się średniej dalszej długości trwania życia przy jednoczesnej możliwości stosowaniu starych tablic dalszej przeżywalności na podstawie dodanego w 2015 r. art.

26 ust. 6 ustawy emerytalnej ("Jeżeli jest to korzystniejsze dla ubezpieczonego, do ustalenia wysokości emerytury zgodnie z ust. 1 stosuje się tablice trwania życia obowiązujące w dniu, w którym ubezpieczony osiągnął wiek emerytalny wynoszący 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn"), zaś w starym systemie odłożenie decyzji o przejściu na emeryturę wiąże się z aktualizacją (zwiększeniem) kwoty bazowej. Przed wprowadzeniem do ustawy emerytalnej art. 25 ust. 1b obowiązywał mechanizm podobny do swoistego perpetuum mobile: im dłużej ubezpieczony konsumował składki, pobierając emeryturę przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, tym większy był wymiar jego świadczenia z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego. Zatem w sytuacji przechodzenia na kolejne rodzaje emerytury, emeryt który nie podejmował zatrudnienia, był beneficjentem przyrostu świadczenia bez wkładu w postaci składek. Z kolei przy korzystaniu z innego rodzaju emerytury odłożenie w czasie momentu złożenia wniosku o emeryturę powszechną nie stanowi żadnego wyrzeczenia."

Orzekający w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy w całości akceptuje powyższą argumentację i stwierdza, iż wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. powinien być interpretowany w sposób ścisły i wykluczona jest jego wykładnia rozszerzająca. Ubezpieczona przeszła na emeryturę z tytułu pracy w szczególnych warunkach w 2010 r. i należy uznać, iż mimo że nie mogła ona przewidzieć zmiany zasad obliczania jej świadczenia emerytalnego nabywanego w powszechnym wieku emerytalnym, związanej z wprowadzeniem przez ustawodawcę do ustawy emerytalnej z dniem 1 stycznia 2013 r. art. 25 ust. 1b, to powyższa ingerencja ustawodawcy w jej prawa nabyte miała istotne usprawiedliwienie w wyżej przedstawionych argumentach natury prawnej. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w przywołanej wyżej uchwale z dnia 28 listopada 2019 r. III UZP 5/19 istnieją ważne względy aksjologiczne przeciwne temu, aby uwzględniać całą zewidencjonowaną na koncie ubezpieczonego kwotę składek na ubezpieczenie emerytalne, mimo że ich część została już „spożytkowana” na wypłatę świadczeń sprzed dnia nabycia in concreto prawa do emerytury z art. 2 ustawy emerytalnej. W rezultacie odliczenie od podstawy wymiaru emerytury powszechnej kwot pobranych uprzednio świadczeń emerytalnych jest rozwiązaniem sprawiedliwym. Przeciwna wykładnia prowadziłaby do rozszerzenia zastosowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego do ubezpieczonych kobiet, które w latach 2009 – 2012 przeszły na wcześniejsze emerytury, co podważało by w znacznej części moc obowiązującą art. 25 ust. 1b.

Z powyższych motywów Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ §1 K.p.c. w związku z art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej oddalił odwołanie ubezpieczonej.

Na oryginale właściwy podpis.